

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК: 342.7+341.231.14+341.018
DOI: 10.32342/2709-6408-2024-1-8-10

МИХАЙЛО БАЙМУРАТОВ,

доктор юридичних наук, професор,

*Заслужений діяч науки і техніки України, академік Української академії наук,
професор кафедри політичних наук та права Південноукраїнського національного
педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса)*

ORCID: 0000-0002-4131-1070

БОРИС КОФМАН,

*доктор юридичних наук, старший дослідник, Заслужений юрист України,
професор кафедри політичних наук та права Південноукраїнського національного
педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса)*

ORCID: 0000-0001-8121-5190

НАТАЛЯ ЄФРЕМОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса)*

ORCID: 0000-0003-0497-2619

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ: ДО ОБ'ЄКТИВАЦІЇ ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Статтю присвячено виявленню, визначенню та дослідженню теоретико-праксеологічних чинників і тенденцій об'єктивізації проблематики кодифікаційних праць у сфері міжнародно-правових стандартів прав людини. Доведено, що питання прав і свобод людини і громадянина з моменту створення ООН у 1945 році є основоположним об'єктом співробітництва держав у сучасному міжнародному співтоваристві (див. Преамбулу до Статуту ООН 1945 року). Саме тому на рівні такого об'єднання сучасних держав, а також на регіональному та двосторонньому рівнях з метою деталізації та конкретизації обов'язкових зобов'язань держав у цій найважливішій сфері взаємодії створюється велика кількість багатосторонніх і двосторонніх міжнародних міждержавних договорів, які, по-перше, стосуються широкого кола суб'єктів (людей, жінок, дітей, інвалідів, віруючих, ув'язнених, військовослужбовців, військовополонених, людей похилого віку, пенсіонерів, спортсменів тощо), а по-друге, встановлюють обов'язкові зобов'язання своїх держав-членів

(міжнародно-правові зобов'язання держав, зобов'язання держав за підписаними ними міжнародними договорами) щодо широкого кола прав (особисті, політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні), по-третє, у процесі їх реалізації в різноманітних умовах (мирний час, воєнний або воєнний стан, екологічні та техногенні катастрофи, інші надзвичайні умови існування та функціонування державності тощо).

Зазначається, що в сучасному світі з моменту створення ООН захист і дотримання основних прав і свобод людини і громадянина перестали бути компетенцією конкретної країни, по-друге, саме в його межах створено потужний міжнародно-правовий масив договірно-правових документів щодо такого спеціалізованого захисту та захисту прав людини і громадянина / завдяки підвищеній стурбованості та увазі міжнародної спільноти до цих питань у різний час, авторитетні міжнародні організації, в тому числі ООН, прийняли близько 300 декларацій, конвенцій, хартій/ (визначальний джерело сучасного міжнародного порядку – авт.); по-третє, протягом тривалого часу вони є найважливішим завданням багатьох держав світового співтовариства щодо виконання ними міжнародно-правових зобов'язань, взятих у рамках підписаних ними міжнародних договорів, і виконання їх доручень у межах національної юрисдикції (обов'язковий фактор сучасного міжнародного порядку – авт.); по-четверте, існують чіткі міжнародно-правові механізми захисту, охорони та контролю за виконанням державами-учасницями міжнародного співтовариства міжнародно-правових зобов'язань у сфері прав і свобод людини і громадянина (технічно захищений фактор міжнародного захисту, захисту та контролю). сучасного міжнародного порядку – авт.); по-п'яте, вперше використано нормативно-технологічний феномен «міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина», який трансформувалася у важливу, сучасну, ефективну феноменологію сучасного міжнародного права, засновану на відповідних міжнародно-правових та національних механізмах імплементації міжнародно-договірного права та передбачає обов'язкове запозичення зазначених стандартів національним конституційним законодавством держав – відповідно або підписантів, або учасників, або сторін відповідних договірних міжнародно-правових актів (трансформаційно-імплементаційний фактор міжнар. захист, захист і контроль сучасного міжнародного порядку – авт.).

Аргументовано, що, враховуючи особливу важливість і соціально-правову значущість міжнародно-правових стандартів прав і свобод людини і громадянина для формування та реалізації інституційно-організаційних і нормативно-обов'язкових орієнтирів сучасного міжнародного правопорядку, виходячи з того, що міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина враховують особливу важливість та соціально-правове значення основоположних принципів міжнародного публічного права проблема їх кодифікації набуває значного значення.

Ключові слова: права і свободи людини, міжнародне співтовариство, кодифікація, міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини, міжнародна нормотворчість, міжнародна кодифікація, міжнародна криміналістика, міжнародне нормативне оформлення.

Проблематика теми. Проблематика прав і свобод людини і громадянина, починаючи з моменту створення ООН в 1945 році, виступає основоположним об'єктом співробітництва між державами в сучасному міжнародному співтоваристві (див. Преамбулу Статуту ООН 1945 року [1]). Саме тому на рівні такої асоціації сучасних держав, а також на регіональному та двосторонньому рівнях, – з метою деталізації та конкретизації облігаторних обов'язків держав в цій найважливішій сфері взаємодії, – була розроблена, укладена та легалізована на міжнародному та національному рівнях велика кількість багатосторонніх та двосторонніх міжнародних міждержавних договорів, що, по-перше, торкаються великого кола суб'єктів (людина, жінки, діти, інваліди, віруючі, ув'язнені, військові, військовополонені, старі, пенсіонери, спортсмени тощо), по-друге, встановлюють облігаторні зобов'язання їх держав-учасниць (міжнародно-правові зобов'язання держав, зобов'язання держав по підписаних ними міжнародним договорам) відносно широкого кола прав, що визнані їх легально визнаним міжнародним каталогом (особисті, політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні), по-третє, в процесі їх реалізації в різних умовах (мирний час, стан військового стану або війни, екологічні та техногенні катастрофи, інші екстраординарні умови існування та функціонування державності тощо).

Нічим не спровокована повномасштабна агресія РФ проти України знову, але з новою та настирливою силою, об'єктивувала та актуалізувала питання охорони і захисту прав людини, що злочинно порушуються державою-окупантом та її збройними силами на території нашої

держави. Через скоєння численних воєнних злочинів, а також злочинів проти людяності та людства, що порушують основоположні настанови міжнародного гуманітарного права та основні принципи міжнародного публічного права (*jus cogens*), агресор воліє зламати супротив українського народу та його Збройних Сил, застосовуючи недозволені методи і засоби війни, заборонені види зброї, антилюдські практики поводження з військовополоненими та мирним населенням, знищуючи цивільну і критичну інфраструктуру українських територіальних громад, об'єкти багатовікової духовної спадщини народу, релігійні споруди, медичні та навчальні заклади, принісши численні людські жертви серед мирного населення (Ірпінь, Буча, Попасна, Маріуполь, Северодонецк, Мар'їнка тощо). За попередніми підрахунками української влади, у країні зруйновано понад 350 тисяч об'єктів і мільйони квадратних метрів житлової, освітньої, медичної, спортивної інфраструктури, пошкоджено тисячі кілометрів доріг і залізничних колій, аеропорти, порти та багато іншого [1], що супроводжувалось численними жертвами серед мирного населення та комбатантів.

Є загальновідомим, що у сучасному світі захист і дотримання основних прав і свобод людини і громадянина з моменту створення ООН перестали бути компетенцією конкретної країни, а стали справою всього міжнародного співтовариства, оскільки, по-перше, є «альфою і омегою» міжнародного співробітництва держав в його межах (*телеологічний фактор сучасного міжнародного порядку* – авт.); по-друге, саме в його межах створено могутній міжнародно-правовий масив документів договірної права щодо такої профільної охорони і захисту прав людини і громадянина /завдяки підвищеній стурбованості й увазі міжнародної спільноти до цих питань в різний час авторитетними міжнародними організаціями, включаючи й ООН, прийнято близько 300 декларацій, конвенцій, хартій/ (*визначально-джерельний фактор сучасного міжнародного порядку* – авт.); по-третє, саме вони вже тривалий час є важливішим завданням багатьох держав світового співтовариства щодо виконання своїх міжнародно-правових зобов'язань, узятих в рамках підписаних ними міжнародних договорів та реалізації їх настанов в межах національної юрисдикції (*облігаторний фактор сучасного міжнародного порядку* – авт.); по-четверте, існують чіткі міжнародно-правові механізми охорони, захисту і контролю за виконанням державами-членами міжнародної спільноти узятих міжнародно-правових зобов'язань в сфері прав і свобод людини і громадянина (*технологічно-охоронюваний фактор міжнародних охорони, захисту та контролю сучасного міжнародного порядку* – авт.); по-п'яте, вперше був використаний нормативно-технологічний феномен «міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина», що трансформувався у надважливу, модерну, ефективну феноменологію сучасного міжнародного права, що базується на відповідних міжнародних і національних імплементаційних механізмах міжнародного договірної права і передбачає обов'язкове запозичення наведених стандартів національним конституційним законодавством держав – відповідно або підписантів, або учасників, або сторін профільних договірних міжнародно-правових актів (*трансформаційно-імплементаційний фактор міжнародних охорони, захисту та контролю сучасного міжнародного порядку* – авт.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виходячи з наведеного вище, можна визначити відповідні визначально-ідентифікаційні тенденції, що призвели до формування і використання в науковій літературі феноменології «міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина», а саме:

А) формування суттєвої міжнародно-правової джерельної бази, до якої входять і іманентним елементом якої виступають міжнародно-правові акти в галузі прав людини, що й містять профільні стандарти, які по своїй правовій природі є нормами міжнародного права;

Б) такі профільні стандарти розглядаються як міжнародні стандарти, бо вони розробляються на підставі звичаєвих норм міжнародного права, що сформувалися внаслідок активного або мовчазного визнання державами-членами міжнародного співтовариства юридичної сили правил поведінки, які були проголошені Генеральною Асамблеєю ООН [2] у вигляді декларацій чи рекомендацій в сфері прав і свобод людини і громадянина;

В) побудова і наявність ефективної системи виконання норм міжнародного договірної

права, – через трансформацію міжнародно-правових актів в галузі прав людини у відповідні і конкретні міжнародно-правові зобов'язання держав у галузі міжнародного співробітництва, – саме для сприяння підвищення загальної поваги й дотримання прав людини і основних свобод, а також, у підсумку, для підвищення ефективності реалізації норм міжнародного права;

Г) профільні стандарти виступають нормативно-визначальним базисом для Основних Законів держав-членів міжнародної співдружності, й зокрема, Конституції України (див. Розділ II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України [3]);

Г') профільні стандарти, що містяться в міжнародно-правових актах, після їх підписання державами, повинні пройти етап національної імплементації на основі ст. 9 Конституції України – отримання згоди Верховної Ради України на їх обов'язковість для України – для того, щоби бути запозиченими національним конституційним законодавством, – більш того, вони напряму впливають на вдосконалення процедури національної імплементації;

Д) наявність великої кількості доктринально-теоретичних досліджень в сфері формування, існування, функціонування, реалізації, розвитку, вдосконалення профільних стандартів, – причому в умовах їх перманентного розширення, міжнародно-правової і національно-правової легалізації і застосування. Разом з тим, треба констатувати, що особлива актуальність цієї проблематики посилюється тим, що, по-перше, у вітчизняній правовій літературі відсутні профільні комплексні дослідження; по-друге, саме поняття «міжнародні правові стандарти» є недостатньо розробленим у вітчизняній правовій думці;

Е) розповсюдження феноменології міжнародних правових стандартів на інші сфери правової діяльності, що безпосередньо або опосередковано пов'язані з феноменологією прав і свобод людини, – так, профільна феноменологія сьогодні проявляється в таких сферах: міжнародні стандарти в міжнародному праві прав людини (О.В. Бурлак, В.Г. Буткевич, О.І. Вінгловська, А.Г. Гусейнов, В.В. Завальнюк, О.В. Зайчук, Н.І. Карпачова, Ю.Б. Ключковський, Ю.М. Колосов, Б.А. Кормич, Н.М. Оніщенко, М.П. Орзіх, П.М. Рабінович, О.М. Руднева, Р.А. Мюллерсон, П. Сігарт, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк, С.В. Черниченко, Р.Т. Шамсон, Л.Н. Шестаков тощо), міжнародні стандарти у сфері формування та діяльності органів державної влади (О.С. Гусарев, С.В. Ківалов, О.С. Кіцул, В.В. Кривенко, В.Я. Крижановський, О.М. Овчаренко, О.А. Онищенко, Н.С. Пузирна, В.І. Саранюк тощо), міжнародні стандарти місцевого самоврядування (М.О. Баймуратов, І.В. Балабанова, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, Є.О. Васильєв, Є.А. Василькова, Ю.О. Волошин, Н.М. Глевацька, В.А. Григорьев, О.М. Гудков, І.С. Демченко, В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, О.О. Кравець, Т.В. Мироненко, В.С. Могілевський, О.В. Петришин, В.Ф. Погорілко, І.Г. Посторонка, Р.М. Хван тощо);

Є) одночасно, відсутність вітчизняних наукових розробок з комплексного дослідження категорії «міжнародні стандарти», розкриття особливостей їх впливу на становлення і розвиток конституційного права України, з'ясування їх місця у сфері прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в конституційному праві України, нерозвиненість відповідного законодавства та недостатність узагальнень практики і зарубіжного досвіду з наведених питань зумовлюють актуальність профільної проблематики, її важливе теоретичне і практичне значення для розвитку національного правотворення у сфері імплементації міжнародних стандартів до національного конституційного законодавства України;

Ж) крім того, наявність великої кількості міжнародних правових стандартів, виникнення в їх нормативних масивах колізій та внутрішніх суперечностей, причому як в сфері конкуруючої компетенції, так й в сфері визначення «мінімального рівня» міжнародно-правових зобов'язань держав по їх реалізації в національній правовій системі та системі національного законодавства, виникнення проблематики «черговості» їх реалізації тощо – об'єктивують та актуалізують проблематику їх кодифікації;

З) актуалізація кодифікаційних робіт детермінується й класифікацією міжнародних правових стандартів, при якій:

а) потрібно враховувати, насамперед, запропоновані у правовій доктрині класифікаційні критерії міжнародних стандартів прав людини – отже, вони підлягають узагальненню,

б) в межах такого узагальнення доцільно враховувати пропозиції вчених-представників доктрини класифікації профільних стандартів на міжнародні правові стандарти загалом і міжнародні стандарти правових інститутів, суміжних із правами людини, що реалізуються, наприклад, у кримінальному правосудді: адвокатури, судоустрої, кримінальній виконавчій діяльності тощо;

в) узагальнюючи наведені у правовій доктрині класифікації міжнародних правових стандартів загалом і вказаних правових інститутів, до числа основних класифікаційних критеріїв, на яких вони ґрунтуються, доречно віднести такі: 1) за територією (простором) дії (поширення) [4, с. 228; 5, с. 25; 6]; 2) за ступенем обов'язковості (деонтичним статусом) [4, с. 228; 5, с. 25; 6, с. 91]; 3) за суб'єктом встановлення [5, с. 25]; 4) за колом адресатів [5, с. 25]; 5) за ступенем визначеності змісту [7, с. 669];

Отже, за територією (простором) дії (поширення) вчені, зазвичай, виокремлюють два види міжнародних правових стандартів: 1) універсальні (світові, загальноцивілізаційні, глобальні) та 2) регіональні (континентальні) [4, с. 228; 5, с. 25; 6; 8, с. 17; 9, с. 266–267]. Використання наведеного критерію класифікації дає змогу чітко розмежувати міжнародні правові стандарти, які формуються на глобальному (світовому) та регіональному (континентальному) рівнях, встановити особливості їх формування та вираження у джерелах права Організації Об'єднаних Націй і рішеннях Міжнародного кримінального суду (універсальні стандарти) та стосовно України – у джерелах права Ради Європи і рішеннях Європейського суду з прав людини (регіональні, європейські стандарти).

Метою статті є виявлення, визначення і дослідження теоретичних і праксеологічних факторів та тенденцій, що ведуть до об'єктивації питання кодифікаційних робіт в сфері міжнародних правових стандартів прав людини.

Виклад основного матеріалу. У контексті застосування досліджуваного класифікаційного критерію потрібно звернути увагу на декілька теоретичних аспектів.

По-перше, поділяючи позицію про доцільність здійснення такої класифікації міжнародних правових стандартів, низка вчених як класифікаційний критерій використовує «сферу їхньої дії» [9, с. 265; 10, с. 85] або «суб'єкт їх встановлення» [7, с. 669]. Проте термін «сфера дії» вказує на ту чи іншу сферу правового регулювання, зокрема, матеріального або процесуального права, в якій міжнародні правові стандарти підлягають використанню, та не відображає межі їхньої територіальної дії. Термін «суб'єкт встановлення» відображає коло суб'єктів міжнародного права, у діяльності яких відбувається формування міжнародних правових стандартів, а тому лише опосередковано вказує на їхню територіальну дію. У зв'язку з цим більш доречним у межах наведеної класифікації вбачається застосування терміна «територія дії».

По-друге, поряд з універсальними і регіональними міжнародними стандартами окремі вчені виокремлюють третій вид останніх. Наприклад, дослідник О.В. Саленко вказує на існування партикулярних міжнародних стандартів, які поширюють свою дію на певну кількість суб'єктів [9, с. 265]. Своєю чергою, дослідник С.М. Ляхівненко у межах класифікації за вказаним критерієм додатково виокремлює двосторонні міжнародні стандарти [7, с. 669]. Аналізуючи наведені позиції, необхідно вказати, що виокремлення партикулярних міжнародних стандартів ґрунтується на класифікації норм міжнародного права за сферою дії, в межах якої їх прийнято поділяти на універсальні та партикулярні (регіональні або локальні) [11, с. 30]. Отже, на відміну від універсальних, партикулярні норми, залежно від суб'єктів їх закріплення, діють або на регіональному рівні (у межах конкретного континенту), або на рівні локальному (у межах декількох держав).

Обґрунтоване зауваження робить дослідниця Л.А. Луць: «Суб'єкти міжнародного права не в усіх випадках укладення між собою договорів створюють правові стандарти» [12, с. 174]. Навіть більше, нормативно закріплені у формі міжнародного договору домовленості декількох держав не можуть розглядатися як міжнародні правові стандарти, оскільки вони відображають лише волю цих держав із певних питань, яка виступає обов'язковою виключно для них. Тому у межах наведеного класифікаційного критерію вбачається доцільним виокремлювати два види

міжнародних правових стандартів: універсальні та регіональні;

– треба враховувати, що право є як умовою, так і наслідком суспільного розвитку, результатом ширшого соціального процесу, формою соціальної організації, яка спрямовує соціальну енергію на основі відносної сили минулої практики та прецедентів, теперішнього балансу сил і нових соціальних цінностей. Інтерпретація цих засад на універсальному рівні підкреслює особливу роль і значення «міжнародно-правових стандартів прав і свобод людини і громадянина» з визначенням всіх їх характерологічних характеристик: а) вони є ефективним результатом розвитку та вдосконалення міжнародно-правової системи; б) вони є формою посилення єдності держав-членів міжнародної співдружності у найважливішій сфері міждержавного співробітництва на міжнародній арені; в) вони є результатом розвитку джерельної бази сучасного загального міжнародного права, включаючи міжнародне публічне та міжнародне приватне право; г) вони лежать в основі формування нового блоку міжнародних цінностей, але враховуючи й національний імплементаційний процес – в основі національних конституційних цінностей та основоположних цінностей глобального конституціоналізму [13];

– своєю чергою, цінності є основою соціального процесу та рушійною силою соціальної активності, саме тому феноменологія «міжнародно-правових стандартів прав і свобод людини і громадянина» відіграє особливе національне та міжнародне значення та володіє системоутворюючою роллю в подальшому розвитку як міжнародної спільноти держав, так й національних держав, причому кожної окремо;

– якщо прийняти за парадигму, що в історичній ретроспективі право розвивається як механізм уникнення та вирішення конфліктів, заснований на практичному управлінні конфліктами та вищих цінностях, що стало можливим завдяки неявному прийняттю та інтернаціоналізації авторитетної складової колективних очікувань людства, – то роль профільних стандартів в сучасних умовах цивілізаційного конфлікту, що проявився в неспровокованій агресії росії проти України, не має альтернативи як в контексті їх інституційної та вимірювальної ролі в міжнародних реаліях та інтегративного значення в об'єднавчих процесах при вирішенні глобальних проблем виживання людства;

– треба розуміти, що вже встановлене право діє як консервативна сила статус-кво, що піддається постійному тиску, який викликає зміна суспільної свідомості та соціальних цінностей, – отже, профільні стандарти впливають на формування, функціонування і вдосконалення суспільної свідомості та додають до системи соціальних цінностей суттєвий елемент правового регулювання суспільних відносин, причому різного рівня – від локального, регіонального, державного (всередині держави), макрорегіонального та універсального (поза межами держави);

– враховуючи, що комплексна модель соціального процесу (комунікації) Гарольда Лассвелла [14], що дозволяє дослідити структуру комунікаційного процесу, а також його окремі складові та їх взаємозв'язок, підкреслює особливий внесок багатьох учасників в еволюцію права на макро- та мікрорівні, включаючи роль індивідуальних ціннісних вимог і потенційну силу людської спільноти в цілому (на різних рівнях її функціонування), профільні стандарти стають індивідуальними, груповими, колективними та національними, міжнародними, глобальними цінностями, причому, не тільки підкреслюючи потенційну та реальну силу людських спільнот, а й формуючи на різних рівнях функціонування її суб'єктного складу правової свідомості (індивідуальної, групової та колективної);

– профільні «міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина» володіють великим мотиваційно-захисним потенціалом, бо вони підлягають судовому захисту на національному та міжнародному рівнях, тому такі стандарти виступають наріжним камінням міжнародно-правової відповідальності держав-учасників міжнародних багатосторонніх договорів;

– усвідомлення невід'ємного зв'язку між правом, політикою та суспільством (локальним, регіональним, національним, субрегіональним, макрорегіональним, глобальним /у вигляді всього людства/) у контексті визнання профільних стандартів має визначальне і важливе

значення не тільки для повнішого розуміння соціальних, владних і правових процесів, а й для реалізації стратегічної мети універсалізації миру та людської гідності;

– особлива роль і особливе інституційне значення профільних стандартів на міжнародно-глобальному рівні обумовлено тим, що вони створюють сферу легалізації, захисту, охорони, а, у підсумку, безпеки для конкретної людини, її груп та асоціацій на локальному, національному та універсальному рівнях існування людських територіальних спільнот, держав в системі колективної національної та міжнародної безпеки.

Треба зазначити, що питання розвитку міжнародних правових стандартів прав людини і громадянина є настільки багатомірними, комплексними та системними, вони настільки залежні від міжнародних процесів, які постійно змінюються, вдосконалюються або деградують, – що існує об'єктивована та нагальна потреба не тільки в їх суттєвому оновленні, але й в проведенні кодифікаційних робіт. Це стає зрозумілим на основі системного аналізу великої кількості самих міжнародно-правових актів, що містять профільні стандарти та багато з них були прийняті понад 50 років тому, а також комплексного аналізу великої кількості навчальних програм, створених актуальних засобів навчання, що приведені у відповідність із загальноєвропейськими вимогами та стикаються з відповідними колізійними питаннями при їх використанні та застосуванні. Дійсно, уніфікація профільних стандартів прав людини і громадянина відповідає не тільки потребам часу, але й є спробою зафіксувати, узагальнити, вдосконалити, а й подекуди розширити перелік прав людини в контексті розуміння сучасного стану каталогізації міжнародних стандартів прав людини і громадянина та механізму їх впровадження у сферу національного конституційного (через вдосконалення практики органів публічної влади держав) та міжнародного права (через активізацію кодифікаційних робіт в сфері міжнародного договірного права).

Виникає питання яким чином здійснювати кодифікаційні роботи відносно профільних стандартів на міжнародному рівні, в якому вигляді вона повинна здійснюватися, до яких результатів вона повинні прийти?

Вважаємо, що відповіді містяться, по-перше, у принципових засадах загальної кодистики та її складової – кодистики міжнародної; а, по-друге, у розумінні ідентифікаційно-параметральних ознак міжнародних правових стандартів прав людини і громадянина.

Розглядаючи засади кодистики, застосовно до об'єкту дослідження, що проводиться, – треба зазначити наступне:

– насамперед, варто зазначити, що загальна кодистика або кодикологія /від лат. *codex* (спочатку *caudex* – стовбур, кора дерева, потім – скріплені дерев'яні дощечки для письма; родовий відмінок *codicis* – «книги») + грецьк. *logos* («слово, вчення»)/ [15] тлумачиться двояко: по-перше, це вчення про рукописні книги; по-друге, у сучасному контексті вона розуміється як інструментально-прикладна наука, що заснована і базується на самостійному вченні про техніку кодифікації права, – причому, поки що відносно другої позиції не має певних прихильників та представників у сучасному юридичному світі. Ба більше, сам профільний термін все ще викликає методологічні та філологічні спори [16]. Тому, дилема, що виникає, тут така як і раніше: кодистика – це наукова реальність, науковий феномен та сукупність знань чи штучне утворення, що виступає лише примхою пересічених фахівців-юристів та філологів? (*фактор становлення і визначення спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ для проведення кодифікаційно-телеологічної діяльності* – авт.);

– одночасно треба враховувати, що вже існують зарубіжні та вітчизняні теорії, що присвячені особливостям юридичної техніки, логіці, стилю та мові загальної та міжнародної правотворчості. Загалом сучасна доктрина підтверджує доцільність теоретичного аналізу техніки та методики кодифікації, який має потребу передувати розробці кодифікованих актів, включаючи й системно-комплексні їх види – кодекси (*фактор становлення, розвитку і визначення теоретичних засад системного комплексу знань, вмінь та навичок для проведення кодифікаційно-телеологічної діяльності* – авт.);

– у юридичній науці, зокрема у теорії права, «кодистика» вважається складовою правової

техніки [17, с. 38]. На слушну думку дослідника Є. А. Гетьмана, юридична техніка – це репрезентує надзвичайно суттєве знання, що має відносно самостійне значення у системі правознавства [18], тобто, на наше розуміння, тут йдеться про можливість виокремлення відповідного предметно-важливого комплексу в системі юридичного знання. Це підтверджується й доктринальною позицією про те, що юридична техніка виникає в історії одночасно з правом [19, с. 13] (*фактор визначення ролі і значення спеціальної нормативної технології /правової техніки/ для проведення кодифікаційно-телеологічної діяльності, включаючи й діяльність міжнародного характеру* – авт.);

– отже, кодистика є особливим видом юридичної техніки систематизації та обліку правових актів (поряд із законодавчою, правозастосовчою, інтерпретаційною технікою та ін.), ба більше, починаючи із середини ХХ ст. цей вид юридичної техніки набув у міжнародному праві самостійного наукового та практичного інтересу, – бо він об'єктивно обумовлений конвергенцією правових систем за умов інтернаціоналізації та інтеграції права, створення нових регіональних нормативно-регулятивних комплексів кодифікаційної природи (європейське право, право Ради Європи, НАТО, ОБСЄ тощо), утвердженням пріоритету норм міжнародного права і загальновизнаних принципів міжнародного права (*jus cogens*) та необхідністю уніфікації юридичної термінології, законотворчих процедур і правозастосовних режимів саме з використанням потенційних можливостей кодистики (*фактор становлення, розвитку і визначення спеціальної технології систематизації та обліку нормативних актів для проведення кодифікаційно-телеологічної діяльності на міжнародному рівні* – авт.);

– розвиток кодистики стимулює поява та розвиток «легистики» – наукової та навчальної дисципліни, що займається комплексним дослідженням проблем законодавчої діяльності та юридичної техніки. Аналізуючи її онтологічно-пізнавальні засади, професор Швейцарської академії державного управління Л. Мадера зазначає, що легистика поєднує елементи науки, мистецтва та майстерності та ставить у центр уваги як зміст законодавства, так і його форму [20]. Отже, легистика, що лежить в основі кодифікації виступає як техніко-інструментальний та технологічно-упорядкований засіб обробки нормативного матеріалу. На слушну доктринальну позицію Р. Кабріяка, що характеризується більшою широтою, поліоб'єктністю та полісуб'єктністю, – саме кодистика, як спеціальна частина легистики, надає можливість зробити оптимальний вибір, що стосується кількох аспектів складання кодексу: вибору методу, кола людей, структури та змісту [21, р. 23]. Причому, нам важливо, що всі наведені цим представником доктрини аспекти знаходяться під прямим впливом сукупності нормативних настанов, які й виступають пріоритетним об'єктом як кодистики, так й легистики (*фактор структуризації спеціальної технології /кодистики/ в контексті появи, визначення та визнання легистики для більш ефективного проведення національної і міжнародної кодифікаційно-телеологічної діяльності* – авт.);

– головним завданням кодистики у сфері міжнародного права має стати розробка науково-методичних рекомендацій щодо підготовки кодифікаційних актів (універсальних конвенцій та модельних кодексів) з урахуванням новітніх досягнень легистики та міжнародно-правової доктрини (*фактор інтерстиційної (внутрішньої) взаємодії спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (кодистики) з легистикою для проведення міжнародної кодифікаційно-телеологічної діяльності та її вдосконалення* – авт.);

– отже, міжнародно-правова кодистика має не просто прикладний характер, але представляється більш складнішим явищем, що проявляється ззовні як поєднання інструментального та фундаментального підходів у вигляді певної системи правил пізнавально-логічного та нормативно-структурного формування правового матеріалу та підготовки тексту універсальних правотворчих конвенцій [22, р. 34] (*фактор визначення ускладненого характеру спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (міжнародної кодистики) для проведення системно-комплексної кодифікаційно-телеологічної діяльності, результатом якої виступають універсальні правотворчі конвенції* – авт.);

– треба розуміти, що у структурному розумінні вчення про техніку міжнародно-правової

кодифікації повинно включати щонайменше два основні розділи: а) у першому розділі «Загальні положення» там повинні міститися дефінітивно-визначальні поняття систематизації права та кодифікації міжнародного права, її цілі та завдання, типи міжнародно-правових кодифікацій, принципи проведення та інші вихідні моменти; б) другий розділ «Спеціальні положення» повинен бути присвяченим систематизації спеціальних правил кодифікаційної техніки, етапам кодифікаційної процедури та її технічним прийомам, основним видам кодифікаційних актів, координаційним принципам їх дії та юридичної сили, формам викладу та розташування структурних частин кодексу тощо [23] (*фактор усвідомленого розуміння структуризації спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (кодистики) для проведення ефективної міжнародної кодифікаційно-телеологічної діяльності – авт.*);

– різні підходи до визначення кодифікації поширюються і на класифікацію її видів, що має суттєве значення й для досліджуваної нами проблематики – так, наприклад, вітчизняний дослідник Р. Д. Сарай, досліджуючи теоретичні аспекти кодифікації норм міжнародного права [24, с. 315–316], посилається на доктринальну позицію вченого-міжнародника радянського періоду О.О. Ушакова, який виділяв наступні види кодифікації: А) *мінімальна кодифікація* – передбачає проведення інкорпорації зі збереженням змісту правових актів, оскільки інкорпорація полягає лише у зовнішній обробці законів, та все ж зумовлює і оновлення застарілих норм. Отже, такий вид інкорпоративної кодифікації: а) не створює нового права, а підтверджує дію старого права, але в новому джерелі права; але б) його перевагою є досконаліша, доступніша та зручніша у використанні форма нормативних актів, що є результатом переробки законодавства; крім цього в) її значення полягає у тому, що вона створює підґрунтя для проведення інших, більш поглиблених видів кодифікації, підсумовуючи при цьому попередню діяльність законодавця: г) її результатами є зібрання законів та звід законів; Б) *медіальна кодифікація* – вона вирішує: а) певні нові завдання, переглядаючи уже вирішенні, але разом з тим зберігається і старе законодавство: б) результатом такої діяльності є оновлення, нова редакція прийнятих раніше законодавчих актів, до яких внесені нові положення; в) вона виступає лише підготовчим етапом для проведення кодифікації; В) *максимальна кодифікація* – найдосконаліший, з точки зору цього автора, вид кодифікації законодавства: а) її сутністю виступає створення систематизованих законодавчих збірників, при формуванні яких законодавець має можливість створення нових правових норм за змістом та формою; б) від попередніх видів кодифікації вона відрізняється тим, що її результатом є виникнення нового законодавчого акту, який не тільки тісно пов'язаний з існуючим в певній сфері законодавством, але й замінює його собою; в) її результатом, як правило, виступає кодекс [24, с. 315–316] (*фактор становлення і визначення видової характеристики спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (кодистики) для проведення ефективної міжнародної кодифікаційно-телеологічної діяльності – авт.*);

– крім того, згаданий вище радянський автор виділяв: А) *неофіційну* та Б) *формальну кодифікацію*. При неофіційній кодифікації: а) її результатами є хронологічно упорядковані збірники законів, що видаються приватними особами, різними відомствами та установами (такі, що не мають офіційного характеру); б) вона полегшує наукову і практичну діяльність, але не є джерелом права. Щодо офіційної кодифікації треба зазначити, що більшість дослідників вважають, що сама кодифікація може бути тільки офіційною і має здійснюватися виключно уповноваженими органами (*фактор становлення і визначення суб'єктного складу спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (кодистики) для проведення міжнародної кодифікаційно-телеологічної діяльності – авт.*);

– крім вказаних класифікацій, у юридичній літературі ще виділяють: а) *загальну кодифікацію*, під якою розуміють прийняття серії кодифікаційних актів з усіх основних галузей законодавства; б) *галузеву кодифікацію*, яка охоплює законодавство певної галузі; в) *спеціальну (комплексну) кодифікацію*, що передбачає видання нормативно-правових актів, які регулюють той чи інший інститут (*фактор становлення і визначення спеціальної технології /науки, дисципліни, групи знань/ (кодистики) у її обсяговому розумінні для проведення міжнародної*

кодифікаційно-телеологічної діяльності – авт.).

Отже, резюмуючи наведені вище настанови, відносно кодифікації міжнародних правових стандартів прав і свобод людини, можна зазначити наступне:

– така кодифікація повинна мати міжнародно-визнаний характер (міжнародна кодистика);

– така міжнародна кодистика характеризується системно-комплексними параметральними ознаками, а саме: а) належною доктринально-теоретичною обґрунтованістю, б) власною оптимальною структурою, в) забезпечена відповідною суб'єктною г) та обсяговою характеристикою, а також г') відповідними ефективними технологіями, – і крім того, д) наявними праксеологічними досягненнями у вигляді багатосторонніх міжнародних конвенцій та міжнародних кодексів;

– вона повинна носити форму максимальної кодифікації, бути офіційною та мати в основному загальний характер.

Наведене свідчить про наявність суттєвого інструментально-методологічного забезпечення міжнародної кодифікаційної діяльності (міжнародної кодистики /легистики/) для проведення систематизації міжнародних правових стандартів прав і свобод людини, яку можна здійснювати в рамках Комісії ООН з кодифікації та прогресивному розвитку міжнародного права або в складі робочих груп, що можуть бути утворені державами-членами міжнародних міжурядових організацій, що діють під егідою ООН.

Своєю чергою, акцентуючи увагу на ідентифікаційно-параметральних ознаках міжнародних правових стандартів прав людини і громадянина, варто звернути увагу на відповідні положення, а саме:

– стандартизація прав людини скерована, насамперед, на забезпечення мінімальних правових засобів захисту людини тією мірою, в якій це дає їй змогу реалізовувати особистий потенціал в різних сферах, а самій державі – приєднатися до комплексної системи міжнародних правових стандартів, що розробляється під егідою ООН та внести свою лепту до їх реалізації на конкретному національно-територіальному рівні (*взаємний облігаторно-нормативний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.);*

– отже, стандартизація прав людини є необхідним процесом хоча б з позицій визнання гідності кожної людини, незалежно від її громадянства, релігійної, національної, статевої, мовної та інших ознак (*об'єктивно-суб'єктивний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.);*

– у сфері міжнародного захисту прав людини міжнародні правові стандарти відіграють величезну роль, зважаючи на те, що виконання зобов'язань щодо заохочення загальної поваги, дотримання і захисту прав людини і основних свобод є обов'язком усіх держав-членів ООН (*системно-облігаторний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.);*

– саме поняття, тобто лінгвістична система «міжнародний стандарт», в теорії міжнародного права зустрічається часто, воно стосується різних сфер міждержавних відносин, тому визначення стандарту має різні смислові відтінки – отже, даним терміном позначають як загальні конвенційні положення, так і правила поведінки, закріплені в технічних документах, але зазвичай вони все ж суттєво є пов'язаними з правами людини, її свободами та її правовим статусом на території конкретної держави (громадянство тощо) (*джерельно-сферний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.);*

– порівняльний аналіз різних доктринально-наукових підходів з питань стандартизації дозволив визначити диференційований підхід до з'ясування правової природи міжнародних стандартів в різних сферах суспільних відносин, але, на наш погляд, з всього розмаїття підходів можна погодитись з таким визначенням профільних стандартів. Звідси, міжнародні стандарти в галузі прав людини – це загальновизнані міжнародно-правові норми, які закріплюють на загальнолюдському рівні статус особистості і встановлюють перелік основоположних прав і свобод, обов'язок держав їх дотримуватися цих прав і свобод, а також межі можливого або

припустимого їх обмеження [25] (*дефінітивно-статусний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.*);

– даний факт формує теоретичну основу для подальшого вивчення всього різноманіття прояву міжнародних стандартів в різних галузях міжнародного права, але, насамперед, в галузі міжнародного права прав людини (*доктринально-галузевий фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.*);

– ба більше, прояв, дія і вдосконалення міжнародних правових стандартів в різних галузях міжнародного права, і, насамперед, в сфері прав і свобод людини напряду впливає на формування міжнародно-правової свідомості (правосвідомості) міжнародного співтовариства держав та міжнародних інституцій, національно-правової свідомості (правосвідомості) держав та їх органів публічної влади та індивідуально-правової свідомості (правосвідомості) конкретної людини, її груп та асоціацій, – свідчить про суттєві інтеграційні тенденції, дискурси, концепти, парадигми, що об'єднують та детермінують існування світу на загально визначальних засадах співробітництва та взаємодії (*свідомо-суб'єктний фактор в розумінні стандартизації прав і свобод людини і громадянина – авт.*).

Резюмуючи наведені вище напрямки, на наш погляд, можна визначити конкретні шляхи, що: а) можуть бути використані для здійснення кодифікаційних робіт відносно профільних стандартів на міжнародному рівні, б) до яких можна зарахувати наступні тенденції, в) що повинні бути реалізовані для підняття ефективності профільно-телеологічної діяльності:

– насамперед, усвідомлення державами-членами міжнародного співтовариства того факту, що, враховуючи: а) суттєві темпоральні ознаки профільних стандартів (строки і давність їх прийняття), б) велику та часом надмірну їх кількість, наявність колізій та суперечностей між ними, в) сформований «конфлікт кваліфікацій» та конфлікт компетенцій між окремими їх видами тощо, – *об'єктивує та каталізує, актуалізує та контекстуалізує* необхідність розробки та прийняття в межах міжнародної співдружності держав нових кодифікаційних багатосторонніх міжнародно-правових актів, що містять міжнародні правові стандарти прав і свобод людини з метою підтвердження, консолідації та вдосконалення міжнародного правопорядку;

– кодифікаційні роботи відносно профільних стандартів треба реалізовувати, по-перше, в межах феноменології міжнародної правотворчості з використанням її двох основоположних стадій – міжнародного нормопроєктування та міжнародної договірної нормотворчості, тобто, у підсумку, *міжнародного нормотворення*, а, по-друге, також з активним використанням всього організаційного та інституційного арсеналу міжнародного договірного права – пропозиції держав-сторін переговорів, починаючи з дипломатичних каналів, та, використовуючи інструментарій створення окремих робочих груп представників зацікавлених держав та міжнародних організацій, включаючи як міжурядові, так й неурядові (інституції глобального громадянського суспільства), проведення багатоступеневих міжнародних цільових конференцій та залучення організаційних, кадрових та інших ресурсних можливостей інституційних органів міжнародного співтовариства в підготовці нових узагальнених проектів щодо об'єкту переговорів, – тобто, *через використання потенційних можливостей міжнародного договірного права*;

– вдосконалення міжнародних стандартів в сфері прав і свобод людини і громадянина по конкретних правах і свободах – *через об'єднання та творчу трансформацію профільних положень, що містяться в різних міжнародно-правових актах у системні нормативно-облігаторні комплекси* (тобто, формулювання профільних стандартів у вигляді прав і свобод людини і громадянина через одночасне формулювання міжнародно-правових зобов'язань держав-учасників щодо їх реалізації в національному конституційному законодавстві);

– фіксація наведених нормативно-облігаторних комплексів, – *заснованих або на видовому (особистісні, політичні, економічні права тощо) або сферному (сфера особистого життя людини, сфера політичної діяльності людини і громадянина, сфера економічної діяльності людини та її соціального буття тощо) принципах у міжнародно-правових кодифікаційних актах нового покоління* – через кодифікацію профільних стандартів, що вже

містяться у чинних міжнародно-правових актах;

– розробка нових системно-комплексних міжнародно-правових актів, що можуть містити профільні нормативно-облігаторні комплекси, що складені з сучасних профільних стандартів – на кшталт Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права, що були прийняті в межах ООН 16 грудня 1966 року;

– розробка нових системно-комплексних міжнародно-правових актів, що можуть містити профільні нормативно-облігаторні комплекси, що складені з сучасних профільних стандартів у темпоральному порядку зростання міжнародно-правових зобов'язань їх держав-учасників у сфері прав людини і громадянина від мінімально допустимого рівня та далі по зростаючій в контексті обсягу їх облігаторності з вказівкою т. зв. «дорожньої карти» в їх запозиченні в національному законодавстві – на кшталт Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року;

– розробка єдиного системно-комплексного багатостороннього міжнародно-правового акту, що буде містити всю сукупність профільних міжнародних правових стандартів прав людини одночасно з упорядкованими міжнародно-правовими зобов'язаннями держав-учасників щодо їх реалізації на території національних держав на кшталт Загальної декларації прав людини 1948 року, але такої, що носить не декларативний, а обов'язковий характер для виконання і контролю.

Висновки. Враховуючи особливу важливість та соціально-правову значимість міжнародних правових стандартів прав і свобод людини і громадянина для становлення та реалізації інституційно-організаційних та нормативно-облігаторних настанов сучасного міжнародного правопорядку, заснованого на основоположних принципах міжнародного публічного права, – проблематика їх кодифікації набуває суттєвого значення.

Для початку кодифікаційних робіт в зазначеній сфері існують низка об'єктивних факторів, що склалися, а саме: а) суттєві темпоральні ознаки профільних стандартів (строки і давність їх прийняття), б) велика та часом надмірна їх кількість, в) наявність колізій та суперечностей між ними, г) сформований «конфлікт кваліфікацій» та конфлікт компетенцій між окремими їх видами тощо.

Кодифікаційна діяльність в сфері міжнародних правових стандартів прав і свобод людини, насамперед, детермінована метою підвищення ефективності міжнародного права та його норм з метою вдосконалення і оптимізації регламентації і регулювання однієї з найважливіших галузей сучасного міжнародного публічного права, що напряду торкається досить об'ємної сфери міжнародно-правових зобов'язань держав-членів міжнародного співтовариства, що реалізується ними в сфері свого національного конституційного законодавства.

Кодифікаційні роботи в зазначеній сфері можуть бути розпочаті та реалізовані на основі засад загальної та міжнародної кодології та легістики, але тільки в межах феноменології міжнародної правотворчості з використанням її двох основоположних стадій – міжнародного нормопроекування та міжнародної договірної нормотворчості, тобто, у підсумку, *міжнародного нормотворення*, а також з активним використанням всього організаційно-методологічного та інституційного арсеналу міжнародного договірного права.

Список використаних джерел

1. Міста України, які повністю зруйнувала російська армія. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1874/mista-ukraini-yaki-povnistyu-zruinuvala-rosiiska-armiya>
2. Winston P. Nagan, Garry Jacobs. New Paradigm for Global Rule of Law. URL: https://www.academia.edu/19762241/New_Paradigm_for_Global_Rule_of_Law?auto=download&email_work_card=download-paper
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Бакаянова Н.М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. Ч. 1. С. 226–229.

5. Рабінович П.М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19–29.
6. Міщук М., Белікова С. Теоретико-правовий аналіз міжнародних стандартів поведінки й тримання засуджених. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/295/239>
7. Ляхівненко С.М. Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 666–672.
8. Руднева О.М. Міжнародні стандарти прав людини та їх роль в розвитку правової системи України: теоретична характеристика: дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2011. 411с.
9. Саленко О.В. Міжнародні стандарти у сфері судоустрою та статусу суддів, їх зміст і класифікація. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2014. № 3. Р. 263–269.
10. Бабчинська Т.В. Міжнародно-правові стандарти судочинства та їх реалізація в положеннях кримінального процесуального законодавства України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Випуск 37. Том 3. С. 84–89.
11. Оніщенко Н.М. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права: наукові реалії сьогодення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 1 (80). С. 29–36.
12. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: дис. доктора юрид. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2004. 448 с.
13. Львова Є.О. Глобальний конституціоналізм як мислення про конституційні цінності в умовах екстремальної невизначеності: QUO VADIS? *Соціальний калейдоскоп*. 2022. Вип. 1. Том 2. С. 27–39. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4524de3e-ade6-4a27-a05f-40a5794d64cf/content>
14. Загальна формула масової комунікації Г. Д. Лассвелла, її складові. Діяльність засобів масової комунікації, її властивості. URL: <https://studfile.net/preview/9234065/page:3/>
15. Кодикологія. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-7507>
16. Дубровіна Л. А. Кодикологія та кодикографія української рукописної книги. Київ [б. в.], 1992. 262 с.
17. Бабін Б. В., Гріненко О. О., Приходько А. В. Питання розвитку та реалізації міжнародних стандартів прав корінних народів: монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 238 с.
18. Гетьман Є. А. Кодифікаційна техніка як різновид нормотворчої техніки. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип. 17. Харків: Право, 2009. С. 130 – 142.
19. Шутак І.Д. Юридична техніка: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Коло, 2013. 496 с.
20. Mader Luzius. Das Sprachenrecht in der neuen Bundesverfassung – ein gelungenes Beispiel der Nachführung des Verfassungsrechts. *LeGes* 1998. № 11, S. 121–128. URL: https://leges.weblaw.ch/dam/publicationssystem_leges/1998/1/LeGes_1998_1_121-128.pdf
21. Cabrillac Rémy. *Les codifications*. Paris: Presses universitaires de France, 2002. 310 p.
22. Varga Csaba. *Codification as a Socio-historical Phenomenon*. Budapest, 1991. 425 p.
23. Vassilakakis E. *Orientation methodologiques dans les codifications recents du droit international prive en Europe*. Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 1987. 531 p.
24. Сарай Р.Д. Кодифікація міжнародного права: теоретичні аспекти / Р.Д. Сарай, С.С. Калинюк, Д.Ю. Тимків. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. Випуск 63. 2021. С. 312–318.
25. Слінько Т. М. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в Конституції України. *Права людини і демократія: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 15 трав. 2018 р.* Харків, 2018. С. 30–34. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15177/1/Slinko_30-34.pdf

INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS OF HUMAN RIGHTS: TOWARDS THE OBJECTIVITY OF THE ISSUE OF CODIFICATION WORKS

Mykhailo O. Baimuratov, Doctor of Legal Sciences, Full Professor, Professor of the Department of Political Science and Law, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences (Ukraine).

E-mail: baymuratov@ukr.net

Boris Ya. Kofman, Doctor of Legal Sciences, Senior Researcher, Professor of the Department of Political Sciences and Law South Ukrainian National Pedagogical School University named after K.D. Ushinsky, Honored Lawyer of Ukraine (Ukraine).

E-mail: kofmanboris@ukr.net

Natalia V. Yefremova, PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of history of state and law of the National University «Odesa Law Academy» (Ukraine).

E-mail: efremova_natalia1970@ukr.net

DOI: 10.32342/2709-6408-2024-1-8-10

Key words: *human rights and freedoms, international community, codification, international legal standards of human rights and freedoms, international rule-making, international codification, international codology, international forensics, international normative design.*

The article is devoted to the identification, definition and research of theoretical and praxeological factors and trends leading to the objectification of the issue of codification works in the field of international legal standards of human rights. It is proved that issue of human and citizen rights and freedoms, since the creation of the UN in 1945, has been a fundamental object of cooperation between states in the modern international community (see the Preamble to the 1945 UN Charter). That is why at the level of such an association of modern states, as well as at the regional and bilateral levels, in order to detail and specify the mandatory obligations of states in this most important sphere of interaction, a large number of multilateral and bilateral international interstate treaties, which, firstly, affect a wide range of subjects (people, women, children, disabled people, believers, prisoners, soldiers, prisoners of war, the elderly, pensioners, athletes, etc.), and secondly, establish mandatory obligations of their member states (international legal obligations of states, obligations of states under international treaties signed by them) in relation to a wide range of rights recognized by their legally recognized international catalog (personal, political, economic, social, cultural, environmental), thirdly, in the process of their implementation in various conditions (peacetime, state of martial law or war, environmental and man-made disasters, other extraordinary conditions of existence and functioning of statehood, etc.).

It is noted that in the modern world, since the creation of the UN, the protection and observance of the basic rights and freedoms of a person and a citizen have ceased to be the competence of a specific country, but have become the business of the entire international community, since, first of all, it is the "alpha and omega" of international cooperation of states in its boundaries (*the teleological factor of the modern international order* – author); secondly, it is precisely within its limits that a powerful international legal array of treaty law documents was created regarding such specialized protection and protection of human and citizen rights / thanks to the increased concern and attention of the international community to these issues at various times, authoritative international organizations, including the UN, adopted about 300 declarations, conventions, charters/ (*determining source factor of the modern international order* – author); thirdly, for a long time, they have been the most important task of many states of the world community in terms of fulfilling their international legal obligations, taken within the framework of the international treaties signed by them and the implementation of their instructions within the limits of national jurisdiction (*a mandatory factor of the modern international order* – author); fourthly, there are clear international legal mechanisms of protection, protection and control over the fulfillment by member states of the

international community of international legal obligations in the field of human and citizen rights and freedoms (*the technologically protected factor of international protection, protection and control of modern international order* – author); fifthly, the regulatory and technological phenomenon "international legal standards of the rights and freedoms of man and citizen" was used for the first time, which was transformed into an important, modern, effective phenomenology of modern international law, based on the relevant international and national implementation mechanisms of the international treaty law and provides for the mandatory borrowing of the above standards by the national constitutional legislation of the states – respectively, either signatories, or participants, or parties to relevant contractual international legal acts (*transformational and implementation factor of international protection, protection and control of the modern international order* – author).

It is argued that, taking into account the special importance and socio-legal significance of international legal standards of human and citizen rights and freedoms for the formation and implementation of institutional-organizational and regulatory-obligatory guidelines of the modern international legal order, based on the fundamental principles of public international law, the problem of their codification acquires of significant importance.

References

1. *Mista Ukrainy, yaki povnistiu zruinuvala rosiiska armii* [Ukrainian cities that were completely destroyed by the Russian army]. Available at: <https://visitukraine.today/uk/blog/1874/mista-ukraini-yaki-povnistyu-zruinuvala-rosiiska-armiya>
2. Winston P. Nagan, Garry Jacobs. *New Paradigm for Global Rule of Law*. Available at: https://www.academia.edu/19762241/New_Paradigm_for_Global_Rule_of_Law?auto=download&email_work_card=download-paper
3. Constitution of Ukraine (1996). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, no. 30. Art. 141.
4. Bakaianova, N.M. (2016). *Mizhnarodni standarty advokatury: poniattia, systema, klasyfikatsiia* [International standards of advocacy: concept, system, classification]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava* [Scientific bulletin of public and private law], issue 2, part 1, pp. 226–229.
5. Rabinovych, P.M. (2016). *Mizhnarodni standarty prav liudyny: vlastyvosti, zahalne poniattia, klasyfikatsiia* [International standards of human rights: properties, general concept, classification]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine], no. 1, pp. 19–29.
6. Mishchuk, M., Bielikova, S. *Teoretyko-pravovyi analiz mizhnarodnykh standartiv povodzhennia y trymannia zasudzhenykh* [Theoretical and legal analysis of international standards of treatment and detention of convicts. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/295/239>
7. Liakhivnenko, S.M. (2011). *Mizhnarodni pravovi standarty: do vyznachennia poniattia ta vydovoi kharakterystyky* [International legal standards: to the definition of the concept and species characteristics]. *Derzhava i pravo* [State and law], no. 51, pp. 666–672.
8. Rudnieva, O.M. (2011). *Mizhnarodni standarty prav liudyny ta yikh rol v rozvytku pravovoi systemy Ukrainy: teoretychna kharakterystyka*. Diss. doct. yuryd. nauk [International standards of human rights and their role in the development of the legal system of Ukraine: theoretical characteristics. Dr. of Law sci. diss.]. Kharkiv, 411 p.
9. Salenko, O.V. (2014). *Mizhnarodni standarty u sferi sudoustroiu ta statusu suddiv, yikh zmist i klasyfikatsiia* [International standards in the field of the judiciary and the status of judges, their content and classification]. *Jurnalul juridic national: teorie si practică*, no 3, pp. 263–269.
10. Babchynska, T.V. (2016). *Mizhnarodno-pravovi standarty sudochynstva ta yikh realizatsiia v polozhenniakh kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy* [International legal standards of judicial proceedings and their implementation in the provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii Pravo* [Scientific

Bulletin of the Uzhhorod National University. Law series], issue 37, vol. 3, pp. 84–89.

11. Onishchenko, N.M. (2015). *Spivvidnoshennia vnutrishnoderzhavnoho i mizhnarodnoho prava: naukovy realii sohodennia* [Correlation of domestic and international law: scientific realities of today]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine], no 1, pp. (80). pp. 29–36.

12. Luts, L.A. (2004). *Yevropeiski mizhderzhavni pravovi systemy: zahalnoteoretychna kharakterystyka*. Diss. dokt. yuryd. nauk [European interstate legal systems: general theoretical characteristics. Dr. of legal sci. diss.]. Lviv, 448 p.

13. Lvova, Ye.O. (2022). *Hlobalnyi konstytutsionalizm yak myslennia pro konstytutsiini tsinnosti v umovakh ekstremalnoi nevyznachenosti: QUO VADIS?* [Global constitutionalism as thinking about constitutional values in conditions of extreme uncertainty: QUO VADIS?]. *Sotsialnyi kaleidoskop* [Social kaleidoscope], issue 1, vol. 2, pp. 27–39. Available at: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4524de3e-ade6-4a27-a05f-40a5794d64cf/content>

14. *Zahalna formula masovoi komunikatsii H. D. Lassvella, yii skladovi. Diialnist zasobiv masovoi komunikatsii, yii vlastyvost* [Lasswell's H. D. General mass communication formula, its components. Activity of mass communication means, its properties]. Available at: <https://studfile.net/preview/9234065/page:3/>

15. *Kodykoloheia* [Codicology]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. Available at: <https://esu.com.ua/article-7507>

16. Dubrovina, L.A. (1992). *Kodykoloheia ta kodykohrafiia ukrainskoi rukopysnoi knyhy* [Codicology and codicography of a Ukrainian manuscript book]. Kyiv, 262 p.

17. Babin, B.V., Hrinenko, O.O., Prykhodko, A.V. (2018). *Pytannia rozvytku ta realizatsii mizhnarodnykh standartiv prav korinnykh narodiv* [Issues of development and implementation of international standards of the rights of indigenous peoples]. Monograph. Odesa, Phoenix, 238 p.

18. Hetman, Ye.A. (2009). *Kodyfikatsiina tekhnika yak riznovyd normotvorchoi tekhniky* [Codification technique as a type of standard-setting technique]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia* [State construction and local self-government], issue 17. Kharkiv, Pravo, pp. 130 – 142.

19. Shutak, I.D. (2013). *Yurydychna tekhnika* [Legal technique]. Ivano-Frankivsk, Kolo, 496 p.

20. Mader Luzius. (1998). *Das Sprachenrecht in der neuen Bundesverfassung – ein gelungenes Beispiel der Nachführung des Verfassungsrechts*. LeGes. № 11, pp. 121–128. URL: https://leges.weblaw.ch/dam/publicationssystem_leges/1998/1/LeGes_1998_1_121-128.pdf

21. Cabrillac Rémy. (2002). *Les codifications*. Paris: Presses universitaires de France, 310 p.

22. Varga Csaba. (1991). *Codification as a Socio-historical Phenomenon*. Budapest, 425 p.

23. Vassilakakis E. (1987). *Orientation methodologiques dans les codifications recentes du droit international prive en Europe*. Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 531 p.

24. Sarai, R.D. (2021). *Kodyfikatsiina mizhnarodnoho prava: teoretychni aspekty* [Codification of international law: theoretical aspects] *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu, Seriya Pravo* [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, Law Series], issue 63, pp. 312–318.

25. Slinko, T.M. (2018). *Mizhnarodno-pravovi standarty v haluzi prav liudyny ta yikh vidobrazhennia v Konstytutsii Ukrainy* [International legal standards in the field of human rights and their reflection in the Constitution of Ukraine]. *Prava liudyny i demokratiia* [Human rights and democracy]. Kharkiv, pp. 30–34. Available at: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15177/1/Slinko_30-34.pdf.

Одержано 26.02.2024.